

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Norberta Twórczyńskiego sporządzona w związku z przewodem doktorskim o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej sztuki muzyczne, wszczętym dnia 21.11.2018 roku przez Radę Wydziału Edukacji Muzycznej Akademii Sztuki w Szczecinie

Zleceniodawca recenzji

Akademia Sztuki w Szczecinie, Wydział Edukacji Muzycznej, pismo z dnia 26.11.2018 roku (L.dz.SD/WEM/BH90/2018).

Podstawa prawna

Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 roku poz. 1789), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz.U. z 2018 roku poz. 261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 179 ust 1 i 3 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. poz. 1669).

OCENA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Rozprawa doktorska mgra Norberta Twórczyńskiego, której promotorem jest dr hab. Barbara Halec, prof.AS z Akademii Sztuki w Szczecinie to dzieło artystyczne w formie koncertu (zarejestrowane na nośniku elektronicznym), który miał miejsce 18 grudnia 2018 roku w Filharmonii im.Mieczysława Karłowicza w Szczecinie oraz niezwykle starannie przygotowana rozprawa teoretyczna będąca opisem dzieła artystycznego zatytułowana „*Różnorodność kontekstów kulturowych w procesie przygotowania prawykonania oratorium Artura Cieślaka NIEPODLEGŁA*”

„Oratorium Niepodległa to manifestacja ducha epoki zaborów, to wejście w różne stany emocjonalne wszystkich uczestników tamtych wydarzeń – nie tylko tych, którzy na pierwszej linii toczyli walkę zbrojną, polityczną czy społeczną, ale także ich bliskich oraz wszystkich tych, która ta walka dotyczyła – czyli praktycznie całego narodu” (str.40).

Rozprawa teoretyczna pracy doktorskiej składa się z III rozdziałów:

Rozdział I - Kulturowe konteksty oratorium

Podrozdział 1.1. – Libretto – informacje ogólne

Podrozdział 1.2. – Część pierwsza
Podrozdział 1.3. – Część druga
Podrozdział 1.4. – Część trzecia
Podrozdział 1.5. – Synteza

Rozdział II – Konteksty muzyczne, analiza dzieła

Podrozdział 2.1 – Informacje ogólne
Podrozdział 2.2. – Część pierwsza
Podrozdział 2.3. – Część druga
Podrozdział 2.4. – Część trzecia

Rozdział III – Przebieg przygotowań prawykonania

Całość uzupełnia wstęp, zakończenie, wykaz ilustracji (spis przykładów muzycznych z oratorium), bibliografia w języku polskim, streszczenie w języku polskim i angielskim oraz nośnik elektroniczny zawierający nagranie koncertu przewodowego (audio i video), partyturę oratorium NIEPODLEGŁA, a także CV doktoranta i wykaz dorobku artystycznego (ważniejsze koncerty i spektakle prowadzone przez p.Norberta Twórczyńskiego i nagrania prze Niego zrealizowane).

Jak wcześniej wspomniałem zarówno rozprawa teoretyczna jak i zapis dzieła artystycznego został przygotowany **bardzo starannie**, drobiazgowo, skrupulatnie co świadczy o tym, że doktorant jest zaznajomiony z wymaganiami stawianym przy rozprawie doktorskiej w dziedzinie sztuki. Niemniej wg recenzenta zabrakło w pracy chociażby krótkiej wzmianki w kompozytorze oratorium a także zbyt lakonicznie, bez żadnego opisu zostały potraktowane podrozdziały w rozdziałach I i II jako: część pierwsza, część druga, część trzecia.

W rozdziale pierwszym składającym się z czterech podrozdziałów, autor przeprowadził głęboką analizę historyczną, przedstawił tło historyczno-kulturowe leżące u podstaw programowych dzieła, poczynawszy od Powstania listopadowego (28.11.1830-21.10.1831), poprzez Powstanie styczniowe (22.01.1863 – 11.04.1864) aż do odzyskania przez Polskę niepodległości w roku 1918. W rozdziale tym autor przedstawia konteksty historyczne i literackie, śledzi przyczyny i skutki wydarzeń prowadzących do odzyskania przez Polskę niepodległości. Bo to właśnie wydarzenia historyczne, które w libretto oratorium zostały zaczerpnięte z dramatów, wierszy oraz przemówień ważnych osób uczestniczących w wydarzeniach politycznych tamtych lat, tamtego okresu, determinują wszystkie zastosowane środki muzyczne, której każdy element jest starannie przemyślany i ściśle związany z akcją dramatyczną, a tym samym staje się odzwierciedleniem wszystkich wydarzeń, postaci oraz zjawisk symbolicznych. Ponieważ libretto pierwszej części oratorium w całości opiera się na dramacie Stanisława Wyspiańskiego *Noc listopadowa*, doktorant by uzyskać szerszą perspektywę interpretacyjną zawartych w nim kontekstów, wnikliwie „spojrzał w dramat Wyspiańskiego”

W części drugiej (1.3) rozdziału I doktorant bardzo szczegółowo opisuje tło polityczne, analizuje przyczyny wybuchu a także niepowodzenie i konsekwencje upadku Powstania styczniowego (11.04.1864). Przedstawia również sytuację Polski i Polaków po Powstaniu styczniowym. Ukazuje jak kompozytor oratorium – Artur Cieślak - muzycznie ilustruje tekst

wykorzystując w drugiej części swojego dzieła fragmenty liryki K.Ujejskiego, odczyt Józefa Piłsudskiego *Rok 1863* oraz wyjątki z *Wyzwolenia* Stanisława Wyspiańskiego i noweli *Rozdziobią nas kruki, wrony...* autorstwa Stefana Żeromskiego. Jak pisze autor w swojej pracy, a z czym zgadza się autor recenzji „*Muzyka Artura Cieślaka znakomicie oddaje atmosferę tych słów...*” (str. 22) a także „*Nie ulega wątpliwości, że libretto II części Niepodległej nieprzypadkowo odznacza się największą różnorodnością literacką spośród wszystkich odsłon dzieła*” (str. 25)

Część trzecia rozdziału I rozprawy to ukazanie okresu między upadkiem powstania styczniowego a I Wojną Światową - „...okresu wielkich przemian nie tylko na terenie byłej Rzeczypospolitej ale i całej Europy” (str. 26). To głęboka analiza sytuacji polityczno-gospodarczej głównie w Polsce ujęta w kontekście zmian zachodzących w całej Europie. Na libretto ostatniej części Niepodległej składają się wiersze najślynniejszego poety legionowego - Józefa Mączki i fragmenty przemówień Józefa Piłsudskiego. Jak zauważa doktorant „...liryka podkreśla emocjonalność zaprojektowanej muzycznej materii, zaś proza nadaje uroczystego charakteru i przemawia do przełomowości chwil, które rozgrywają się pod koniec utworu”.

„Artur Cieślak uchwycił ducha epoki w niezwykle dopasowane ramy muzyczne, całkowicie zintegrowane z treścią i atmosferą, którą wyrażają. Stad też skomponowane przez niego dzieło obfituje w głęboką symbolikę wyrażoną przez liczne zwroty retoryczne i konsekwentne stosowanie określonych, muzycznych systemów. Całość odznacza się bezpretensjonalnym patosem i ma zdecydowany wydźwięk martyrologiczny...” (str. 41).

Rozdział drugi, niejako główna część dysertacji, składający się z czterech podrozdziałów zatytułowany KONTEKSTY MUZYCZNE, ANALIZA DZIEŁA to w głównej mierze, w ujęciu bardzo szerokim, dogłębna analiza muzyczna kompozycji, omówienie trzech części Oratorium pod kątem języka muzycznego, narzędzi kompozytorskich, zastosowania instrumentów i ich wykorzystania celem zobrazowania tekstów libretta, ukazanie wpływu warstwy tekstowej na muzyczną, elementów muzycznych: tempa, metrum i systemu metrycznego, struktur rytmicznych, dynamiki, frazowania i artykulacji, układu melodii. Bardzo szczegółowo zostały omówione zależności harmoniczne spośród których „...każda jest przedstawieniem jednego z trzech przełomowych epizodów wyzwolenia, czyli powstania listopadowego, styczniowego oraz momentu odzyskania niepodległości”. Należy podkreślić, iż wszystkie powyższe elementy zostały opisane bardzo wyczerpująco, drobiazgowo a przy tym pięknie podanym tekstem...można powiedzieć, że wprost poetycko, np.: „*Mimo pauzy generalnej dającej odbiorcy szansę na głębsze doznanie stanu wywołanego urzekającym i wzruszającym fragmentem, sielankowy nastrój zostaje błyskawicznie strząsany z pierwszym, pojawiającym się po ciszy dysonansowym współbrzmieniem. Brutalny powrót do rzeczywistości, opatrzone notabene w partyturze znamienym oznaczeniem con amarezza, ma o tyle mocniejszy wyraz, że słowa zaczerpnięte z utworu Stefana Żeromskiego Rozdziobią nas kruki, wrony...rozbrzmiewają w ustach chóru, a więc niejako całego narodu. Towarzyszą im doskonale dopasowane, złowieszcze dźwięki tła, wśród których szczególne znaczenie mają instrumenty perkusyjne. To właśnie one wzmagają niepokój zbudowany przez dysonanse instrumentów smyczkowych oraz dętych drewnianych*” (str. 82/83). **Brawo za język literacki!**

Rozdział III – PRZEBIEG PRZYGOTOWAŃ PRAWYKONANIA – to opis przeprowadzonej pracy podczas prób, ich okoliczności a także „...przybliżenie działań prowadzących do realizacji przyjętej koncepcji będącej wynikiem uwzględnienia wizji kompozytora oraz wszystkich, omówionych kontekstów kulturowych”(str.134). W rozdziale tym doktorant szczegółowo opisuje z jakimi trudnościami zmagał się podczas pracy nad utworem, jakie napotkał problemy wykonawcze i jednocześnie podał przykłady ich rozwiązań.

Rozprawa teoretyczna jest obszernym, wnikliwym opracowaniem, w którym doktorant wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w dziedzinie sztuki muzycznej a także umiejętnością prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej. Ideą główną, przyświecającą pisaniu pracy było przybliżenie współczesnemu wykonawcy ukazanie w oratorium Artura Cieślaka NIEPODLEGŁA ducha epoki zaborów, przedstawienie „kluczowych wydarzeń podczas najtrudniejszego czasu w historii naszego kraju”. Jak pisze „...Artur Cieślak uchwycił ducha epoki w niezwykle dopasowane ramy muzyczne, całkowicie zintegrowane z treścią i atmosferą, którą wyrażają. Stąd też skomponowane przez niego dzieło obfituje w głęboką symbolikę wyrażoną przez liczne zwroty retoryczne i konsekwentne stosowanie określonych, muzycznych systemów. Całość odznacza się bezpretensjonalnym patosem i ma zdecydowany wydźwięk martyrologiczny...”. (str.41).

Celem pracy jest ukazanie różnorodności kontekstów kulturowych w procesie przygotowania prawykonania oratorium Artura Cieślaka *Niepodległa*. Poprzez wnikliwe zbadanie tematu cel pracy został osiągnięty.

Reasumując,

rozprawa teoretyczna zatytułowana „Różnorodność kontekstów kulturowych w procesie przygotowania prawykonania oratorium Artura Cieślaka *Niepodległa*” to bardzo precyzyjne opracowanie teoretyczne będące opisem dzieła, w którym doktorant wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki muzycznej a także umiejętnością prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej.

Trzeba jeszcze podkreślić, że praca jest też bardzo dobrze opracowana pod względem redakcyjnym i merytorycznym. Dodatkowo, dysertację cechuje konsekwencja w przekazie myśli wyrażonej przystępnym, wprost poetyckim językiem, co dodatkowo świadczy o dogłębnej znajomości tematu i umiejętności „posługiwania się piórem” w pracy naukowej. To wszystko stanowi wreszcie, że opis dzieła artystycznego Pana mgra Norberta Twórczyńskiego jest mocną częścią jego pracy doktorskiej i oceniam ją **bardzo wysoko**.

Dzieło artystyczne to koncert, podczas którego miało miejsce prawykonanie utworu Artura Cieślaka - oratorium *Niepodległa*. Koncert odbył się w dniu 18. grudnia 2018 r. w Filharmonii im.Mieczysława Karłowicza w Szczecinie. Nagranie koncertu zostało zarejestrowane na nośniku elektronicznym w formie video i audio. Niestety autor recenzji nie miał możliwości uczestniczenia w koncercie osobiście, co uniemożliwiło przeżycie wydarzenia na żywo. Nagranie DVD i audio załączone do dokumentacji jest materiałem o dość dobrej jakości brzmienia, niemniej pozostawia pewien niedosyt. Niestety, w niektórych miejscach jest słabo słyszalny chór! Jestem przekonany, że odbiór „na żywo” dostarczyłby

recenzentowi więcej wrażeń artystycznych!

Wykonawcy koncertu to:

- Sylwia Burnicka – Kalischewska – sopran, Tomasz Krzysica – tenor,
Janusz Lewandowski – baryton, Krystyna Maksymowicz – Ambros – recytacja,
 - Orkiestra Akademii Sztuki w Szczecinie
 - Chór Ogólnoszkolny (przygotowanie Agata Czekalińska),
 - Chór Wydziału Edukacji Muzycznej oraz Chór Kameralny Akademii Sztuki
w Szczecinie (przygotowanie Barbara Halec)
- Całość przygotował i poprowadził mgr Norbert Twórczyński.

Chciałbym od razu zaznaczyć, iż rezultat artystyczny koncertu był bardzo pozytywny. Doktorant we wstępie dysertacji pisze „ *dzieło (oratorium) będące punktem wyjścia niniejszej pracy zachwyca swoją złożonością oraz wielowymiarowością; jednocześnie opiera się na imponująco spójnym fundamencie konstrukcyjnym (charakteryzującym się konsekwencją kompozycyjną, realizacyjną i programową), w którym każdy element- niezależnie od sfery, do której przynależy – jest starannie przemyślany*” (str.3). Czy w takim razie udało się dyrygentowi-doktorantowi, mimo trudności i problemów występujących podczas prób w okresie przygotowawczym dzieło do realizacji, przedstawić wypracowane wcześniej założenia, przez które można rozumieć przyjętą koncepcję całości według wizji kompozytora oraz wszystkich kontekstów interpretacyjnych, zachowując przy tym wysoki poziom artystyczny i estetyczny dzieła? Czy zadanie zostało zrealizowane? Według recenzenta – TAK!

Orkiestra Akademii Sztuki złożona ze studentów tejże uczelni, czyli jeszcze nie w pełni zawodowych muzyków, zaprezentowała bardzo wyrównany satysfakcjonujący poziom, tym bardziej że przedstwione dzieło nie należy do tych z gatunku „łatwych”. Uzyskanie odpowiedniej barwy i intonacji, strojenia akordów w grupie instrumentów dętych, uzyskanie odpowiedniej dynamiki i proporcji brzmieniowych to wielka zasługa dyrygenta. Zdecydowanie wyróżnia się sprawny technicznie kwintet, grający ładną wyrównaną barwą tym bardziej, iż oratorium obfituje w miejsca, które stawiają przed instrumentami smyczkowymi wysokie wymagania względem intonacji (np.pochody fłażoletowe). Wyczuwa się, że zespół współpracuje z dyrygentem i jest mocna zaangażowany. Pojawiające się zachwiania intonacyjne w grupie dętej nie mają aż tak decydującego znaczenia dla całości dzieła.

Chór Akademii Sztuki (Chór Ogólnoszkolny + Chór Wydziału Edukacji Muzycznej oraz Chór Kameralny) to zespół dysponujący dużym potencjałem dynamicznym, który ma też wielki zapal. Chór zaprezentował wyrównane, klarowne brzmienie, z generalnie dobrą, choć czasami jednak mało czytelną dykcją. Chórzyści starają się muzykalnie prowadzić kolejne frazy i realizować napięcia, choć nieraz brakowało „wyrazistszej fluktuacji dynamicznej” a także precyzji rytmicznej. Łatwo jednak można wyczuć zaangażowanie podczas wykonania. Niemniej zdarzają się incydentalnie zachwiania intonacyjne, szczególnie w warstwach harmonicznym z licznymi dysonansami (ot chociażby fragment a cappella w części II oratorium).

Słowa uznania należy skierować w stronę całej trójki solistów, gdyż opanowanie partii solowych należy rozpatrywać w kategoriach dużego wyzwania, o czym świadczy nie tylko wysoki stopień trudności treści muzycznej ale i osadzenie jej w kontekście skomplikowanej całości dzieła.

Bardzo dobrze w roli recytatora spisała się aktorka dramatyczna – p.Krystyna Maksymowicz – Ambros. Jej interpretacja, pełna dramaturgii, w swej treści była przekonująca i głęboko oddziaływała na słuchaczy koncertu.

Generalnie: jestem pod wrażeniem wykonania tego utworu! Kompozycja Artura Cieślaka została wykonana z zaangażowaniem wymagającym olbrzymiego wysiłku od całego zespołu! Ogólne wrażenie artystyczne należy ocenić bardzo pozytywnie i uznać za sukces doktoranta. Można się tylko domyślać ile wysiłku i starań z Jego strony wymagały przygotowania i realizacja programu zarejestrowanego na nośniku elektronicznym. Należy pamiętać, że przygotowanie oratorium obejmowało nie tylko działania artystyczne czyli przygotowanie pod kątem wykonawczym całości utworu, ale również inne zmagania, chociażby z salami do prób!

Oratorium NIEPODLEGŁA poprowadzone zostało bardzo ekspresyjnie z uwydatnieniem treści słownych i pozostawia na słuchaczach dobre wrażenie. Dyrygent wykazał się bardzo dobrą znajomością partytury, zrozumieniem dzieła i spowodował, że zespoły wykonawcze prawidłowo oddały charakter poszczególnych części, fragmentów, różnicując tempa, artykulację i dynamikę. Umiejętnie budował dramaturgię utworu. Biorąc pod uwagę, że przedstawione nagranie jest rejestracją koncertu wydaje się, że drobne nierówności pojawiające się pomiędzy orkiestrą i chórem, szczególnie w częściach szybkich a także drobne problemy intonacyjne mogą być spowodowane problemami technicznymi, warunkami koncertowymi (zbyt mało miejsca na scenie filharmonii dla orkiestry a także, jak opisuje doktorant, „...*wiązało się to nie tylko z dużą odległością (chóru) od dyrygenta, ale i odseparowaniem chóru od reszty grup wykonawczych. Dodatkowo, chórzysci sygnalizowali po próbie generalnej duże problemy ze słyszalnością wewnątrz samego zespołu*”(str.129)

Generalnie, wykonanie na bardzo dobrym poziomie artystycznym dowodzi kompetencji i profesjonalizmu dyrygenta.

Reasumując, koncert przewodowy wywarł na mnie bardzo pozytywne wrażenie. Norbert Twórczyński, jako dyrygent, wykazał duże doświadczenie i dojrzałość artystyczną. Całość poprowadził z całkowitą swobodą, łatwością i skutecznością artystyczną. Dyrygował generalnie gestem sugestywnym i precyzyjnym adekwatnym do charakteru i stylu kompozycji. Podczas koncertu miał bardzo dobry kontakt z całym prowadzonym przez siebie aparatem wykonawczym. Wykazał się bardzo dobrą znajomością formy, stylu muzycznego, a wyrazem tego była trafna, stojąca na wysokim poziomie wykonawczym, interpretacja dzieła Artura Cieślaka oratorium NIEPODLEGŁA. Kompozycja została wykonana zgodnie z założeniami przedstawionymi w rozprawie teoretycznej, a cele, jakie sobie doktorant założył przystępując do przygotowania koncertu przewodowego zostały osiągnięte.

Podsumowując, **należy stwierdzić, iż dyrygent odniósł sukces artystyczny, co też doceniła publiczność, która po koncercie zgłaszała wykonawcom długotrwałe owacje.**

Konkluzja

Reasumując, należy uznać, iż przedstawiona praca doktorska w postaci koncertu stojącego na wysokim poziomie wykonawczym, a także twórczego i naukowego ujęcia problemu w rozprawie pisemnej pt. „*Różnorodność kontekstów kulturowych w procesie przygotowania prawykonania oratorium Artura Cieślaka NIEPODLEGŁA*”, w której mgr Norbert Twórczyński w sposób wyczerpujący, wykazując się bogatą, teoretyczną wiedzą, dokonał opisu dzieła artystycznego, nosi cechy oryginalności i nowatorstwa i stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny sztuki muzyczne.

Biorąc powyższe, stwierdzam, iż praca doktorska spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789). i tym samym wnoszę o przyznanie mgr Norbertowi Twórczyńskiemu stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki muzyczne.

Prof. dr hab. szt. Benedykt Błoński

(recenzent)